

Hämeenlinnan kaupunki

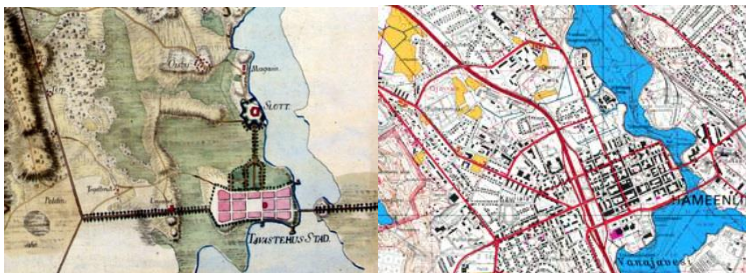
HÄMEENLINNAN RAKENNUSHISTORIALLINEN SELVITYS

Kaupunkisuunnittelu ja -rakentaminen keskustassa ja Keinusaassa 1778–2014

2504

C: ALUEKORTIT

Hämeenlinnan historiallisen kaupunkirakenteen runko, rajat, kerrostumia ja näkymiä

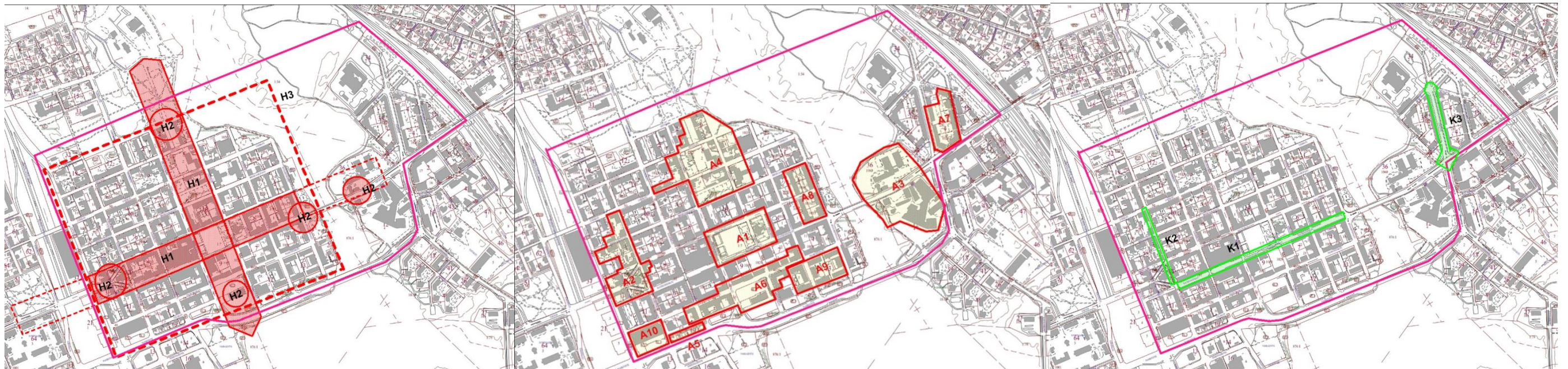

Hämeenlinnan historiallisen kaupunkirakenteen runko, rajat, kerrostumia ja näkymiä

Alue	Aikakausi	Ilmiöt
H – kortit: Asemakaavoituksen ja kaupunkirakenteen historiallisia piirteitä		
1. Kaupunkiakselit 2. Ruutukaavakorttelit ja kaupunkiraja 3. Portit kaupunkiin	1778- 1778, <u>1832–1887</u>, 1919 1778–1840-l	kaupunkirakenne, julkiset ja kaupan tilat, yhteys ympäristöön ruutukaavan kehitys kaupungin vanhimmat sisäänkäynnit
A – kortit: Kaupungin rakentamisen ajallisia kerrostumia		
1. Hämeenlinnan torimaisema 2. Pikkutorin ympäristö 3. Keinusaari 4. Lyseo ja puutalokorttelit 5. Kaupunkivillat 6. Kivikaupungin synty 7. Kiistan suurkortteli 8. Avokorttelit 9. Kerrostalokorttelit 10. Asuin- ja liikekortteli	1778–1960-l <u>1831 - 1924</u>, 1951 1830- 1920- 1960- 2010-l 1832-1938 1919-1922 1920-1955 1910/ 1940- ja 1950-l 1950-l 1970-l 1980-l	1. asemakaava, hallinnon ja liike-elämän kerrostumat empire, puutalot, julkinen rakentaminen julkinen rakentaminen asemakaava, puurakentaminen, julkinen rakentaminen historiallisen puurakentamisen päätepiste kiveä ja korkeutta, katu- ja kaupunkikuvan muutos, käsityö asemakaava ja rakentaminen, käsityö teollisen rakentamisen alku, lamellitalot, autoilu, kaupan muutos kortteli ja aluerakentaminen, teollinen rakentaminen kortteli ja aluerakentaminen, kaupan muutos, teollinen rakentaminen
K – kortit: Katunäkymät		
1. Raatihuoneenkatu 2. Saaristenkatu 3. Hämeentie	1778–1987 1832–1906 1910-l	pääkatu, kaupan ja hallinnon kerrostumat asemakaava, puutalot kaupunki-rautatiasema, asemakaava, kerrostalomuurit, aukiot

Kartat: H-, A- ja K- korttien alueet sekä tarkastelualueen rajaus

H1-H3

A1-A10

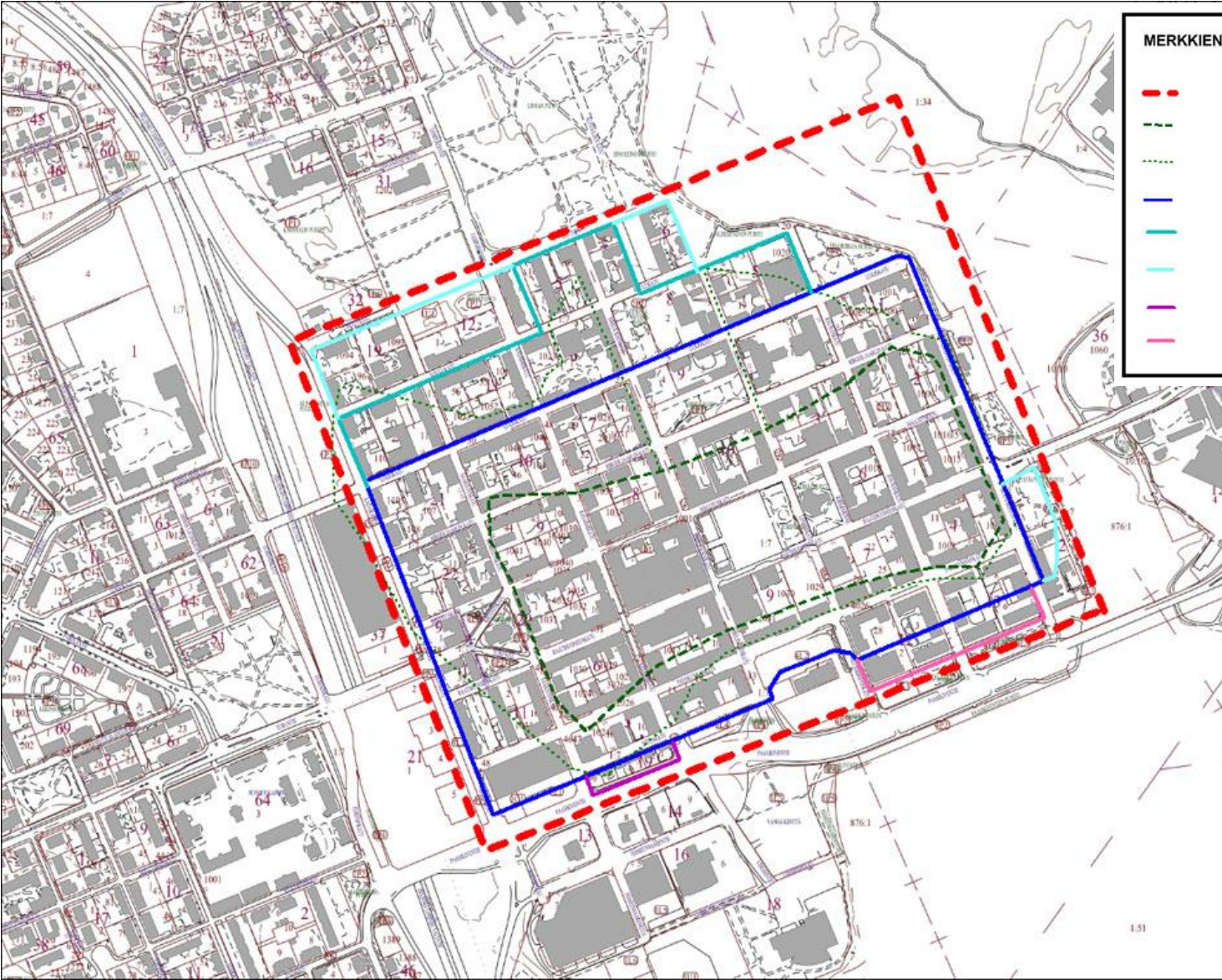
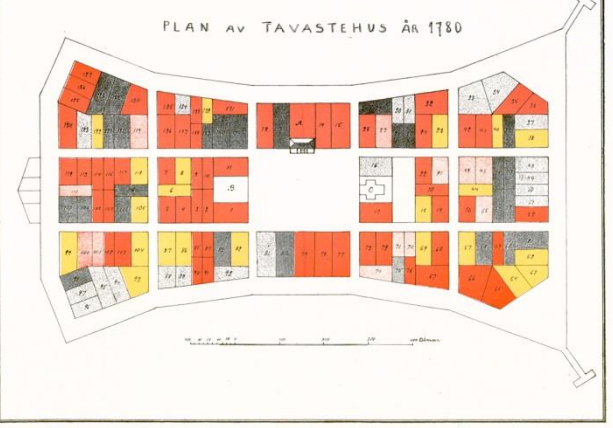
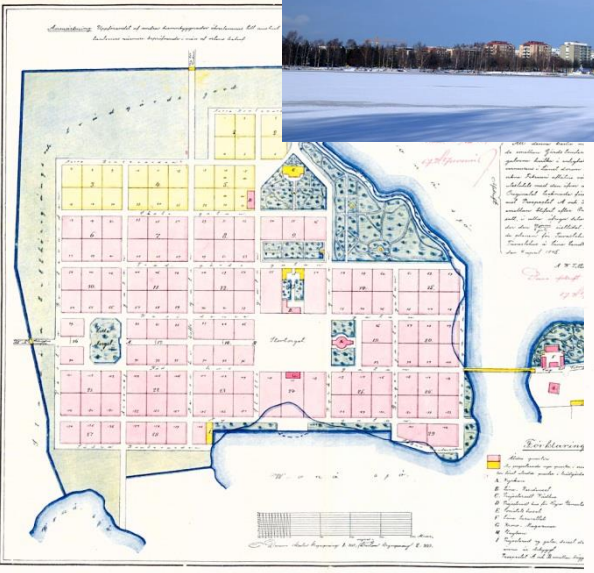
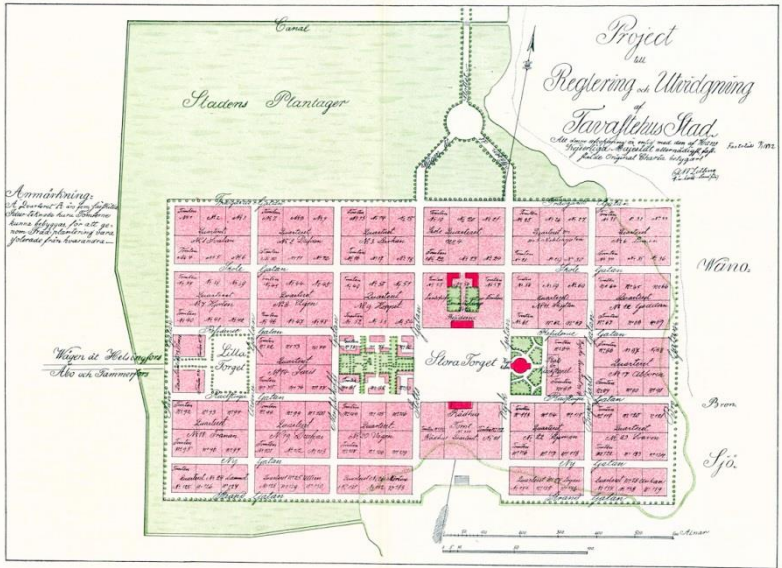
K1-K3

H1	KAUPUNKIAKSELIT	1778 - 1980-luku
MERKKIEN SELITYKSET — LINNAN VALLIT — KAUPUNKIAKSELIT — JULKISET RAKENNUKSET — JULKISEN RAKENTAMISEN ALUEITA — PUISTOALUEET — TORIT — MAANTIED, TURUN- JA VIIPURINTIE		
HISTORIA	KUVAUS	MERKITYS
Kaupunki siirrettiin linnan eteläpuolelle 1778. Asemakaavan lähtökohtana käytettiin maastoa, Saaristen latokartanon peltuja ja Hämeen linnaa, josta johdettiin ensimmäisessä asemakaavassa kolminkertainen puukuja. Linnan bastionit määrittivät kaupungin korttelileveyden. Linnalta tulevaa akselia leikkaa Turun tie, joka sai myös kolminkertaisen puukujanteen. Itäpuolella linja jatkui yhtenäisenä Viipurintienä, kun kaupungin silta valmistui 1794. Näiden kaupunkia leikkaavien akseleiden risteykseen sijoittuu Hämeenlinnan tori. Pohjoisen akselin varrelle keskittyivät puistot, mm. Maaherranpuisto sekä julkinen rakentaminen ja hallinto. Länsisuuntainen akseli, joka palveli myös kaupungin läpikulkuliikennettä, jäi kaupan alueeksi. Akselin päädyissä sijaitsivat aina 1800-luvun alkupuolelle toimineet itäinen ja läntinen tulliportti.	Kaupunkia halkoo kaksi akselia, joiden lähtökohtina ovat 1770-luvun tielinja (Turuntie) ja Hämeenlinnan vallitukset. Julkinen rakentaminen, liikenne, kauppa, aukiot ja puistot ovat keskittyneet akseleiden varrelle 1770-luvulta aina nykypäiviin saakka. Kiintopisteitä ovat linna, Hämeenlinnan tori, Rantatori ja Pikkutori. Akselit yhdistävät eriluonteisia aukioita. Akseleiden yhteyteen rakennettiin koulut, kirkot, maaherran residenssi ja puutarha sekä kaupungin raatihuone. Ruutukaavan ulkopuolella, akseleiden jatkeena ovat entiset hautausmaa, lääninsairaala, viljamakasiinit ja kasarmit.	Ilmiöt: 1700 – luvun klassinen kaupunkisuunnittelu, symmetria ja edustavuus, yhteys linnaan, kaupunkirakenne, puistot, julkinen rakentaminen, asemakaavoitus, kaupunkirakenteen kerrostumat 1778–1985 . Toimenpidesuosituks: Akseleiden ja niitä rajaavien kortteleiden historiallinen ja kerroksellinen luonne kaupan, julkisen rakentamisen, puistojen ja torien ympäristönä tulee huomioida kaupunkisuunnittelussa. Niiden hyödyntäminen matkailupotentiaalina, (esim. kaupunkipolku), Hämeen linna – tori – Rantatori. Onko Engelinrannassa 2000-luvun jatko? Herkkyys ja muutoksensietokyky: Kestää jonkin verran muutoksia, kulttuuriympäristön luonne ja ominaispiirteet huomioitava.

H2 RUUTUKAAVAKORTTELIT JA KAUPUNKIRAJA 1778, 1832–1919		
MERKKIEN SELITYKSET --- RUUTUKAAVAKORTTELEIDEN RAJA (H2) --- 1778 ASEMAKAAVAN KAUPUNKIRAJA --- 1831 KAUPUNKIKORTTELEIDEN RAJA — 1832 ASEMAKAAVAN KAUPUNKIRAJA — 1845 ASEMAKAAVAN UUDET KORTTELIT — 1887 ASEMAKAAVAN UUDET KORTTELIT — 1910-LUVUN KORTTELI — 1970-LUVUN KORTTELILAAJENNUS		
HISTORIA	KUVAUS	MERKITYS
Hämeenlinnan nykyinen ruutukaava-alue on muodostunut vuosina 1778, 1832, 1845 ja 1887 vahvistetuissa asemakaavoissa, joista hallitseva on vuoden 1832 Engelin laatima kaava. Sen jälkeen kortteliraja on muuttunut pohjoisreunalla 1840- ja 1880-luvuilla sekä vähäisessä määrin eteläreunalla 1910- ja 1970-luvuilla. Hämeenlinnan uutta kaupunkia rajasivat 1778 Vanajaveden ohella kosteat ja alavat niittyalueet, jotka ovat rajanneet keskustan kasvua aina 2010-luvulle saakka. Niittyalueille rakennettu Moottoritie tuli kaupungin länsirajaksi 1960-luvulla ja Paasikiventie etelärajaksi 1980-luvulla	Hämeenlinnan ruutukaava-alueella on selkeät rajat. Pohjoisessa rajana on linnanpuisto, idässä Vanajavesi, lännessä entiseen niittynotkelmaan rakennettu moottoritie ja etelässä rannan täyttömaalle rakennettu Paasikiventie. Rajapintaa vahvistivat edelleen sodan jälkeisinä vuosikymmeninä rakennetut reuna-alueiden massiiviset ja muurimaiset kerrostalokorttelit. Kaupunkikuvaa hallitseva korkeusasema vakiintui tällöin 6-7 kerrokseen, kirkon jäädessä edelleen kaukomaiseman kiintopisteeksi.	Ilmiöt: Kaupunki ja luonnonolosuhteet, kaupunkialueen historiallinen topografia ja saarimaisuus, kaupunki selkeästi maaseutuun rajautuvana rakenteena. 1800-luvun ruutukaavakorttelit hallitsevana rakenteena. Toimenpidesuosituks: Kaupungin keskustan ruutukaava-alueen selkeät, luonnonolosuhteisiin, topografiaan ja historialliseen asemakaavoitukseen perustuvat rajat tulisi säilyttää. Kirkon asema kaupunkikuvan lakipisteenä säilytettävä. Herkkyys ja muutoksensietokyky: Kaupungin rajat/reunat kestävät muutoksia huonosti. Herkkyys tulisi huomioida myös korkeussuunnassa.

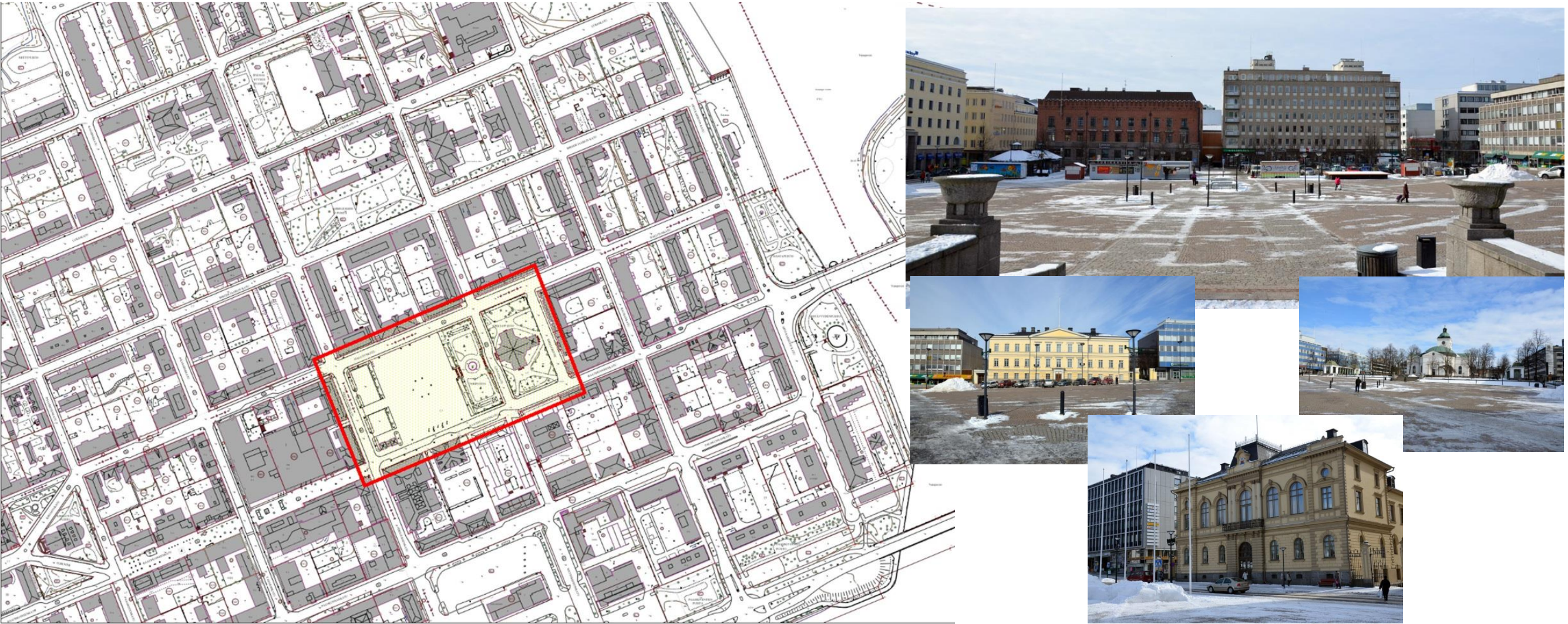

H3	PORTIT KAUPUNKIIN	1778–1840-luku
MERKKIEN SELITYKSET KAUPUNGIN HISTORIAALLISET SISÄÄNKÄYNNIT		
HISTORIA	KUVAUS	MERKITYS
Läntinen portti: Vanha tulliportti Turun maantieltä kaupunkialueelle, Pikkutori, ortodoksinen varuskuntakirkko, joka myöhemmin muutettiin kirjastoksi. Itäinen portti 1: Keinusaari, Kruunun vahva läsnäolo, vanha tulliportti Viipurintieltä kaupunkialueelle, kaupungin puolustusvarustukset, lääninsairaala, viljamakasiinit. Itäinen portti 2: Kariston kulma, Viipurintien ja ruutukaupungin liittymäkohta. Pohjoinen portti: Linnapuisto, Linnalle vievän puistokäytävän ja ruutuasemakaavan liittymäkohta. Eteläinen portti: Rantatori ja linja-autoasema, hitaasti toteutunut, osa kaupungin torikauppaa, kehitys vesiliikenteestä autoliikenteeseen.	Historialliset sisäänkäynnit ruutukaupunkiin. Portteihin liittyvät historialliset kaupunkiakselit, ruutukaavan rajat, rakennuskantaa, liikennereitit, maisemallisia kiintopisteitä, kaupunkihistoriallisia ympäristöjä ja useita julkisia rakennuksia.	Ilmiöt: Kaupungin historialliset rajat ja pääsisäänkäynnit, kaupungin julkinen rakentaminen. Kaupunkiakselit, kts. H1. Toimenpidesuositukset: Säilyttäminen ja vahvistaminen. Herkkyys ja muutoksensietokyky: Kestää muutoksia, kulttuuriympäristön luonne ja ominaispiirteet huomioitava.

A1	HÄMEENLINNAN TORIMAISEMA	1778–1960-I
HISTORIA	KUVAUS	MERKITYS
Vuoden 1778 asemakaava edusti kustavilaista kaupunkisuunnittelua. Hämeenlinna oli läänin pääkaupunkina vuosina 1775–2009. Torin ympärille varattiin tontit kirkolle sekä valtion- ja kaupunginhallinnon rakennuksille. Kirkon hallitseva asema torimaisemassa vahvistui 1830-luvulla, kun kirkko erotettiin korttelista ja se sai oman puiston. Kirkon ja torin yhdistävä toripuisto ja paviljongit rakennettiin 1910. Torin ympärille keskittyivät myös liikerakennukset, erityisesti pankki- ja vakuutustoiminta rakensi 1900-luvulla torin ympäristöön useita asuin- ja liikerakennuksia.	Hämeenlinnan torimaiseman kiintopisteitä ovat kirkon 1798 ohella hallinnon rakennukset, maaherran talo 1837, raatihuone 1884 ja kaupungin virastotalo 1968. Hallintorakentamisen ohella toriympäristöä rajaavat muurimaisena rakenteena vuosina 1902–1971 valmistuneet liike- ja asuintalot, joista pankki- ja vakuutuslaitosten rakennukset muodostavat pääosan.	Ilmiöt: Residenssikaupungin piirteet, edustuksellisuus, maallisen ja hengellisen hallinnon sekä liike-elämän maisema, kaupunkikerrostumia 1779–1970, käyttöhistorian jatkuvuus, puistoarkkitehtuuri, kirkko- ja toripuisto. Toimenpidesuosituks: Kirkon hallitseva asema tulisi säilyttää, kuten myös ympäröivän rakennuskannan muurimaisuus ja yhtenäinen korkeusasema. Toriaukion avoin tila, symmetria ja näkymät säilytettävä. Herkkyys ja muutoksensietokyky: Kestää huonosti, muutoksissa huomioitava historiallinen luonne ja ajallinen kerroksellisuus.

A2		PIKKUTORIN YMPÄRISTÖ	1831–1924, 1951
HISTORIA	KUVAUS	MERKITYS	
Pikkutorin paikalla oli ensimmäisessä kaavassa uuden Turuntien päätepisteenä läntisen tullirakennuksen tontti, joka sijaitsi silloisten kaupunkikortteleiden ulkopuolella. Kaupunkia laajennettiin 1790- ja 1820-luvulla länsipuolelle, jolloin kortteleihin tulivat ensimmäiset tontit. Nykyinen korttelirakenne on v. 1832, jolloin C.L Engel laati tulipalossa tuhoutuneelle kaupungille uuden, suoraviivaisen ruutukaavan. Tullitontti laajeni tällöin Pikkutoriksi, jolla käytiin mm. hevos- ja heinäkauppaa (Hevostori). Tulli ja Pikkutori muodostivat läntisen pääportin kaupunkiin, torin ympäristöön rakennettiin palon jälkeen edustavia empiretaloja ja lukuisia koulurakennuksia. Venäläisen sotaväen käyttöön tarkoitettu ortodoksikirkko valmistui Pikkutorille 1900, ja se muutettiin 1920-luvulla kaupungin kirjastoksi. Torin puistomainen luonne periytyy empirekaudelta, nykyiset diagonaalikadut rakennettiin 1900-luvun alkupuolella ja 1950-luvulla.	Pikkutorin ympäristössä, Saaristenkadun varren kortteleissa on säilynyt 1830 – luvun palon jälkeen rakennettuja koulu- ja asuintaloja. Kortteleissa julkista rakentamista edustavat mm. suomalainen tyttökoulu 1830-l/1906, Rouvasväen seuran kansakoulu, lastenkoti 1877, Hämeenlinnan kansakoulu 1881, ent. venäläinen kansakoulu 1899, ortodoksikirkko 1900, muutettu pääkirjastoksi 1924, ja Uppsala-talo 1951. Alueella on säilynyt kaupunkikuvallisesti keskeisellä paikalla 1830- ja 1920-lukujen välillä rakennettuja puu- ja kivirakenteisia rakennuksia.	Ilmiöt: kaupunkikuva 1832–1924, empire, koulu- ja muu julkinen rakentaminen, asemakaavoitus, puisto- ja torialueet, Läntinen portti, kts. kortti H3. Toimenpidesuosituks: Liikennejärjestelyillä ja puiston kehittämisellä on mahdollista nostaa Pikkutorin virkistys- ja kaupunkikuvallista arvoa, esim. Raatihuoneenkadun kävelykadun ulottaminen Pikkutorille saakka. Herkkyys ja muutoksensietokyky: Ei kestä muutoksia kulttuuriympäristön muuttumatta merkittävästi.	

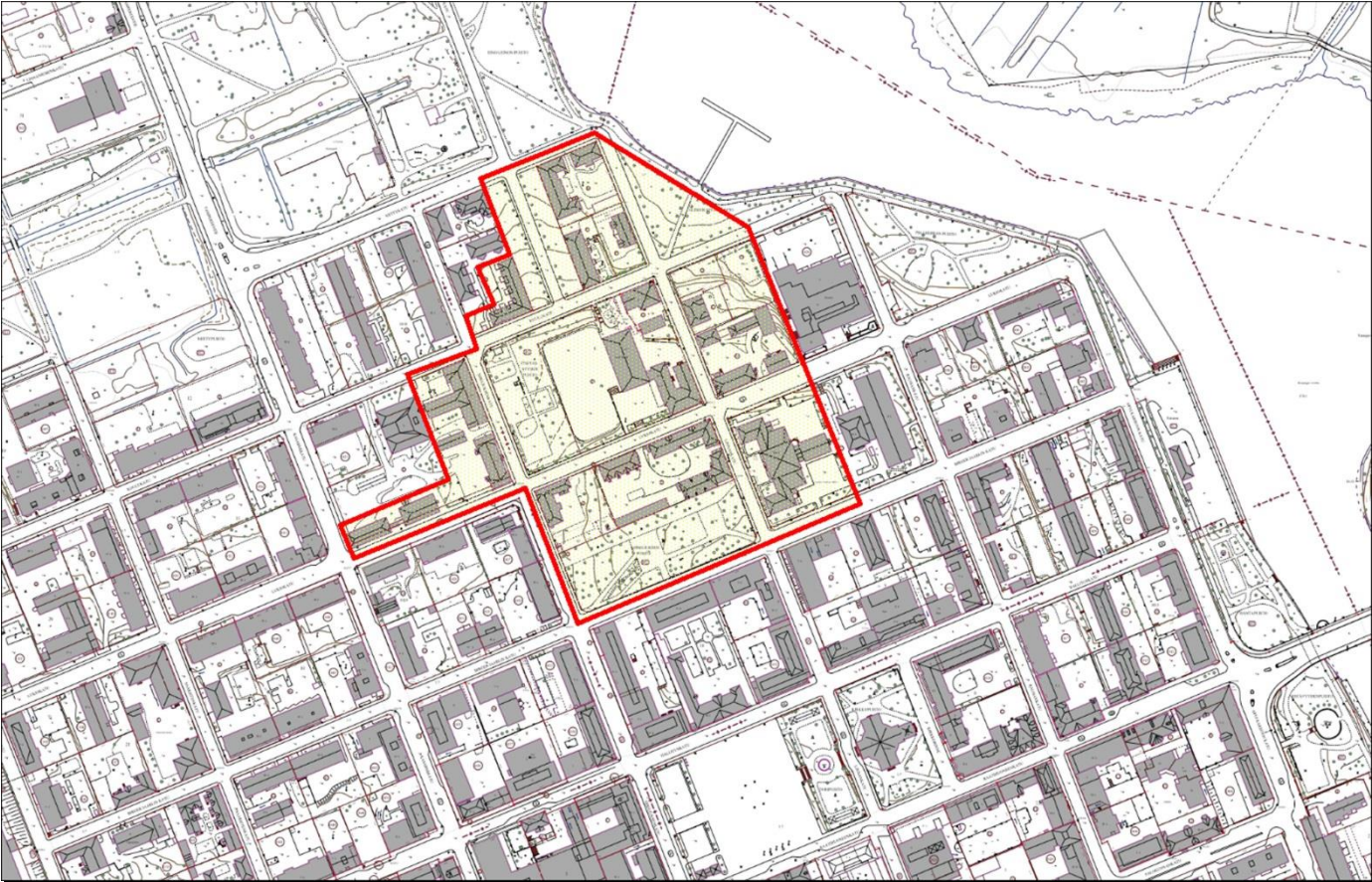

A3	KEINUSAARI	1790- 1830- 1920- 1960- 2010-I
HISTORIA	KUVAUS	MERKITYS
Hätälän virkatalon maihin kuulunutta Keinusaarta leimaa kruunun ja teollisuuden historia. Ruutukaavan ja Vanajaveden itäpuolella sekä Viipurintien varrella ollut mäki muodosti 1790-luvulla hyvä tulliportin, johon keskitettiin 1840-luvulla mm. kruunun makasiinit ja lääninsairaala. Ilmeisesti Suomen sodan yhteydessä alueelle rakennettiin vallirakenteita. Julkisen rakentamisen luonnetta jatkoivat 1900-luvun vaihteessa perustetut Hämeenlinnan verkatehdas, Hämeenlinnan nahkatehdas sekä rantaan perustettu Pinellan puisto. Julkinen toiminta on jatkunut nykypäiviin saakka, lääninsairaalasta on tullut terveyskeskus, makasiineissa toimii taidemuseo ja tehdasrakennuksissa on kaupungin kulttuuripalveluita.	Keinusaaren rapatut ja puhtaaksimuuratut tiilirakennukset muodostavat merkittävän osan Hämeenlinnan kaupungin hallinto-, sosiaali- ja teollisuushistoriaa. Historiallisen ruutukaavan rajalle, päätien varteen rakennetut lääninsairaala ja makasiinit ovat tunnistettavia 1800-luvun hallintokaupungin rakennustyyppejä. Keinusaarella ovat vastakkain selkeä suunnitelmallisuus, kruunun/valtion/kaupungin mukaan rakennettu ja laajennettu sairaala-alue sekä vastapainona prosessien ja toiminnan laajentumisen vaikutuksesta rakentunut monipolvinen teollisuuskokonaisuus. Lääninsairaala valmistui 1840-luvulla C. L. Engelin piirustuksin. Myöhemmin rakennusryhmää on laajennettu 1880-, 1920-, 1960- ja 1980-luvuilla. Kruunun makasiinit rakennettiin 1830-luvulla ja muutettiin 1950-luvulla taidemuseoksi. Verka – ja nahkatehtaiden rakentaminen alkoi 1890-luvulla, ja niitä on laajennettu useassa vaiheessa, aina tehtaiden sulkemiseen, vuoteen 1963 asti. Teollisuuskäytön jälkeen alueelle on rakennettu lisätiloja kulttuuripalveluiden käyttöön. Kokonaisuuteen kuuluvat teollisuusrakennusten ohella tehtaan isännöitsijöiden asuinrakennukset.	Ilmiöt: Itäinen portti, kts. kortti H3, residenssikaupungin piirteet, Rakennuskerrostumat 1830- luvulta 2000-luvulle, hallinto- ja teollisuusarkkitehtuuri, makasiini- ja teollisuusrakennusten muutos kulttuurirakennuksiksi. Toimenpidesuosituks: Alueen pitkä historia ja kerrostumat julkisen rakentamisen ja käytön alueena tulee huomioida. Herkkyys ja muutoksensietokyky: Kestää muutoksia, kulttuuriympäristön luonne ja ominaispiirteet huomioitava.

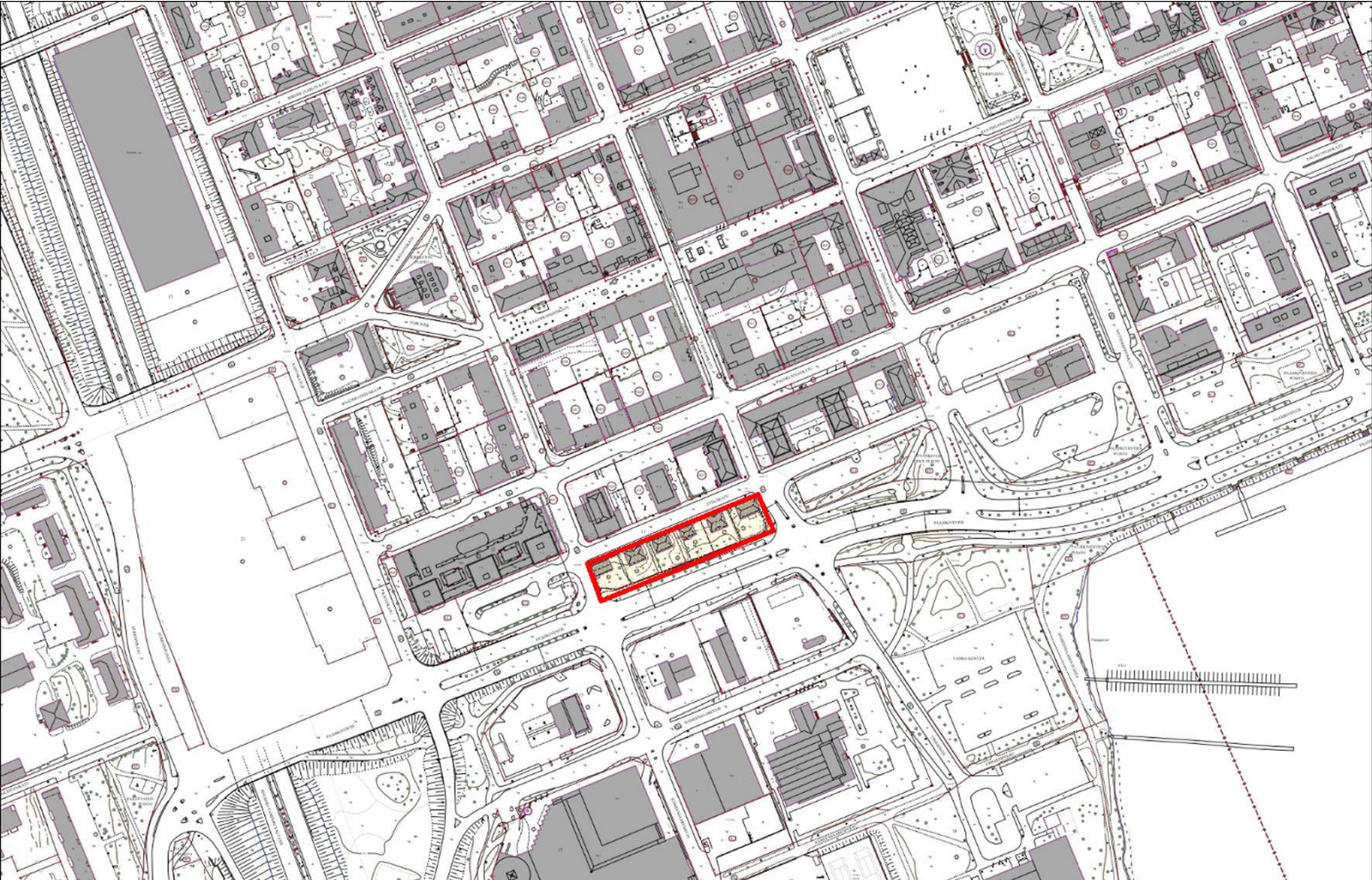

A4		LYSEO JA PUUTALOKORTTELIT	1832–1938
HISTORIA		KUVAUS	MERKITYS
Ensimmäisessä asemakaavassa (1778) linnalle johtavat korttelit olivat osa leveää puistoakselia, johon maaherra de Bruce perusti 1780-luvulla maaherran puutarhan, joka myöhemmin muuttui porvareiden seurapuistoksi ja edelleen yleiseksi puistoksi. Maaherran puiston molemmiin puolin kaavoitettiin 1790- ja 1820-luvulla ensimmäisen asemakaavan laajennuskortteleita. Tulipalon jälkeen Engelin laatimassa kaavassa puistoakseli lyheni, kun uusi ruutukaava laajeni pohjoiseen. Seuraavissa kaavoissa, 1845 ja 1887, kaupunki laajeni pohjoiseen ja puistoakseli supistui, säilyttäen kuitenkin kartalla kaupunkia ja linnaa yhdistävän luonteensa. Puistoakselin yhteyteen sijoittui 1800-luvulla ja myöhemmin sen julkista luonnetta vahvistavia julkisia rakennuksia, mm. kouluja, seurahuone, palokunta, kunnallinen kylpylaitos ja maanmittaushallitus. Erityisesti lyseo oli pitkään matalassa ja puurakenteisessa kaupunkikuvassa alueen maamerkki.		Alue on säilyttänyt vanhan, matalan puukaupungin luonteen, jonka katumaisemissa on useita kivirakenteisia julkisia rakennuksia. Julkisia rakennuksia yhdistävät historialliset puistoalueet, mm. Sibeliuksen puisto, Rantapuisto, Linnanpuisto ja Itsenäisyydenpuisto. Alue on kaupunkikuvallisesti merkittävä, siihen liittyy asuinhistoriallisesti ja arkkitehtonisesti arvokkaita koulu- ja julkisia rakennuksia. Arkkitehtuuriltaan korttelit ovat edustava leikkaus 1830-luvulta 1930-luvulle, edustettuina ovat empiren lisäksi kertaustyyli, jugend ja funktionalismi. Kortteleissa julkista rakentamista edustavat 1700- ja 1800-luvun puistojen ohella Triviaalikoulu 1846, Hämeenlinnan lyseo 1888, Maanmittauskonttori 1911, Kunnallinen kylpylaitos 1912, muuntajarakennus 1935 ja Keskuskoulu 1938.	Ilmiöt: Asuin- ja sivistysmiljö, puu- ja kivirakentaminen, kaupunkikuvan muutokset, asemakaava-, koulu- ja puistoarkkitehtuuri 1770-luvulta 1930-luvulle. kts. kortti H1. Toimenpidesuosituks: säilyttäminen ja vahvistaminen. Herkkyys ja muutoksensietokyky: Kestää huonosti, muutoksissa alueen historiallinen luonne, puistotila ja yhteys kaupunkiakseliin huomioitava. Herkkyys koskee myös alueen rajapintoja.

A5	KAUPUNKIVILLAT	1919-1922
HISTORIA	KUVAUS	ARVOT
Hämeenlinnan keskustan ruutukaavaa laajennettiin viimeisen kerran 1920-luvulla, kun kaupungin lounaiskulmalle muodostettiin Eteläisen Niittykadun varrelle puolikaskortteli. Kuudelle tontille rakennettiin 1919–1922 puiset pientalot, ns. kaupunkivillat. Rakennukset suunnittelivat K.B. Koskinen ja E.K. Ansas (Eteläkatu 9)	Eteläkadun varrella on puolikas kortteli, jonka kuudessa puolitoistakerroksisessa, mansardikattoisessa puutalossa näkyy väistyvän jugendin ja alkavan klassismin vaikutus.	Ilmiöt: Kaupunkikuva, ruutukaava, kaupunkiraja, puurakentaminen. Yhtenäinen, 1910- ja 1920-luvun vaihteessa kaavoitettu ja rakennettu puutalokortteli edustaa historiallisen puukaupungin rakentamisen päätepistettä. Kokonaisuudella on näkyvä asema 1950-luvun jälkeen syntyneessä kerrostalokortteleiden ja liikenteen pääväylien yhteydessä. Toimenpidesuositukset: Kokonaisuuden säilyttäminen, inventointi. Korttelin näkyvä asema maisemassa säilytettävä ja vahvistettava. Herkkyys ja muutoksensietokyky: Ei kestä muutoksia kulttuuriympäristön muuttumatta merkittävästi.

A6		KIVIKAUPUNGIN SYNTY	1920–1955
HISTORIA		KUVAUS	MERKITYS
Palokunnankadun varrella olevat korttelit ja Rantatori kaavoitettiin 1832 Engelin laatimassa uudessa ruutukaava-asetuksessa. Tällöin Rantatori ja ympäristö olivat vielä osin vesistöä. Rantatori muodostui 1800-luvun jälkipuoliskolla, jolloin sen varrelle sijoituivat Wetterhoffin koulu, ortodoksinen kirkko ja kaupankäyntiin liittyvät kylmähallit. Alueen kortteleissa kivirakentaminen alkoi yleistyä 1920-luvulla, jolloin myös tavoitteena oli yhtenäinen kaupunkikuva. 1920-luvulta alkaen rantakortteleihin sijoituivat mm. suojeluskuntatalo, posti, linja-autoasema ja kauppahalli. Kaupungin sosiaalista rakentamista edustaa As. Oy Paavonkulma. Ennen kehäväylän, Paasikiventien, valmistumista Palokunnankatu muodosti Raatihuoneenkadun ohella keskeisen liikenneväylän, mikä näkyy sen varrella keskittyneissä liike- ja palvelurakennuksissa.		Rantatorin ja Palokunnan kadun ympäristö muodostavat yhtenäisen, pääosin 1920- ja 1950-lukujen välillä rakentuneen kaupunkikuvan, johon liittyy yksittäisiä vanhempia ja nuorempia rakennuskohteita. Rakennuskantaan kuuluu monipuolisesti ja arkkitehtuuriltaan edustavia asuin-, liike-, palvelu- ja sivistysrakennuksia. Alue on kertova esimerkki 1950-luvulle saakka jatkuneesta käsityövaltaisesta rakentamisesta, jonka ominaispiirteitä ovat harjakatot, rapatut pinnat ja aukkojulkisivut. Muurimaisten neli- ja viisikerroksisten kerrostalojen ohella alueella on aikakauden loppupuolella rakennettu postin talo, jossa yhdistyvät ajalle tyypillisesti pistetalot ja matala liiketilasiipi. Kortteleiden julkista ja julkisluonteista rakentamista edustavat Wetterhoffin kotiteollisuusopisto 1883/1933, Palokunnan talo 1893, As. Oy Paavonkulma 1929, Hämeen suoja 1930, Etelä-Hämeen osuiskaupan talo 1941, Postitalo 1952, ent. Kauppahallin talo 1956 ja Linja-autoasema 1958. Alue rajautuu kaakkois- ja lounaiskulmien entisiin rantakortteleihin, joissa aikaisemmin toimivat 1900-luvun alkupuolella rakennetuissa tiilirakennuksissa mm. nahkatehdas, meijeri ja sähkölaitos.	Ilmiöt: Kaupunkikuvan, arkkitehtuurin, kivirakentamisen ja kaupan kehitys 1920-luvulta 1950-luvulle. Käsityöstä ja niukasta klassismista kohti rationalismia ja teollista modernismia. Asemakaavoitus, tori- ja liikennehistoria. Julkinen rakentaminen ja kaupunkiakselit/portit H1,H3. Toimenpidesuosituks: Palokunnankadun pitkä näkymä ja Rantatorin aukioluonne säilytettävä. Perkkyyys ja muutoksensietokyky: Kestää jonkin verran muutoksia, kulttuuriympäristön luonne ja ominaispiirteet huomioitava.

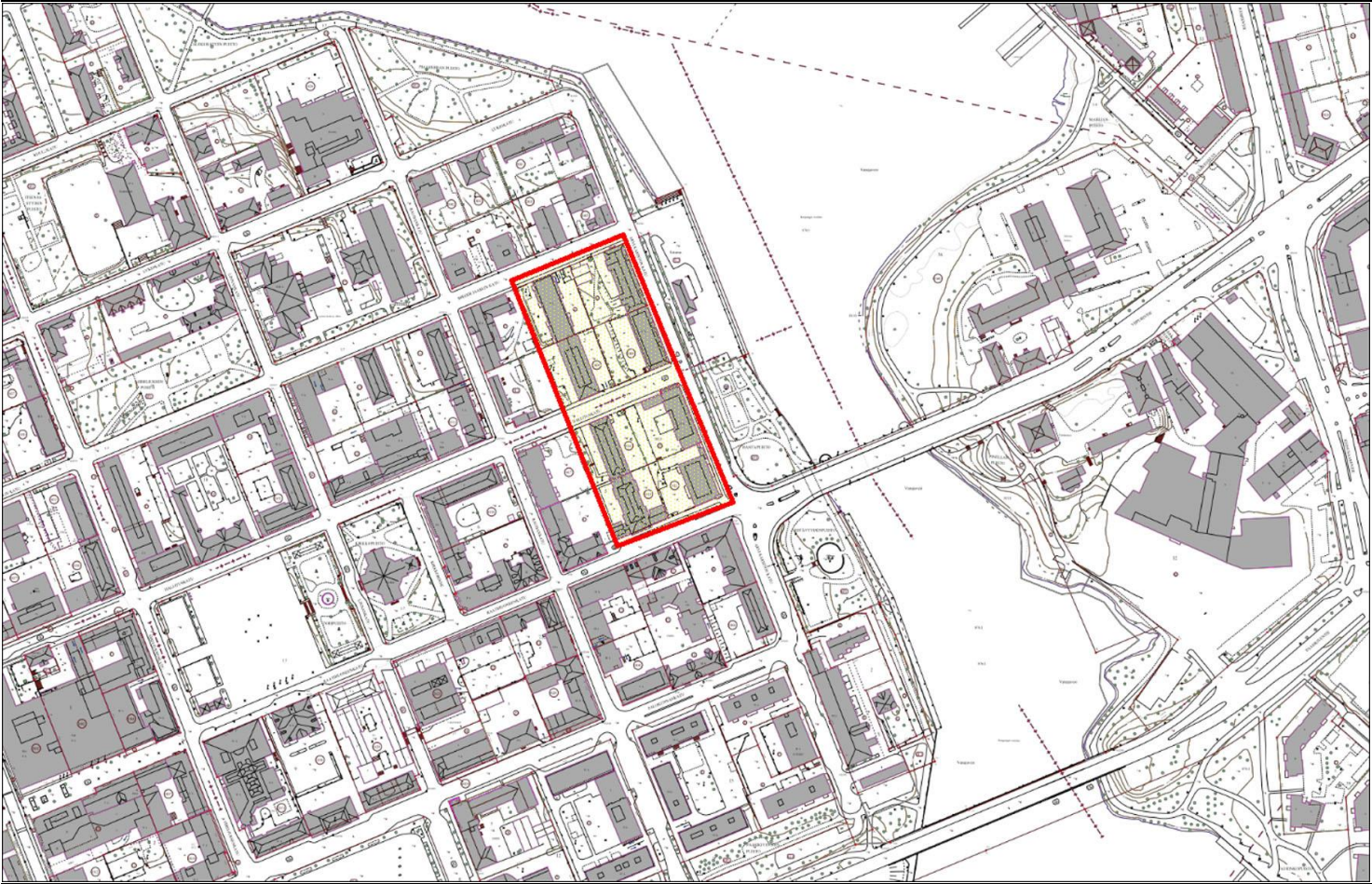

A7	KIISTALAN SUURKORTTELI	1940–1950-LUKU	
HISTORIA	KUVAUS	MERKITYS	
Kortteli perustuu arkkitehtitoimisto Jung & Bomanssonin laatimaan ja vuonna 1917 vahvistettuun Kiistalan asemakaavaan. Kaavassa puolisuunnikkaan muotoinen kortteli muodosti ajan hengen mukaisesti suurkorttelin, jossa katutilaa rajaavat rakennukset, ja korttelin keskelle jää yhtenäinen piha-alue. Kortteli rakentui hitaasti, varsinainen rakentaminen toteutui 1940- ja 1950-luvuilla. Korttelin luoteiskulma rakennettiin 1970- ja 1980-luvuilla, jolloin niiden paikalta purettiin ennen sotia rakennetut rakennukset.	Korttelirakenteeltaan 1910-luvun suurkortteli on rakennettu 1940- ja 1950-luvuilla. Tonttien viisikerroksiset, rapatut, satulakattoiset ja aukkojulkisivulla varustetut kerrostalot sijoittuvat kiinni katutilaan, muodostaen näin yhtenäisen, muurimaisen katumaiseman. Hämeentien ja Viipurintien puolella rakennusten kivijalassa on liiketiloja. Korttelin etelänurkkaa, Viipurintien aukioon liittyvää osaa, on korostettu 8-kerroksisella rakennuksella. Korttelin keskelle jää vihreä oleskeluun ja paikoitukseen tarkoitettu avonainen alue. Korttelin luoteiskärjen kaksi tonttia elementtikerrostaloineen ja parkkitaloineen rakennettiin 1970- ja 1980-luvulla. Erityisesti aseman aukiota hallitseva kulmarakennus rikkoo korttelin rakennetta ja katumaisemaa.	Ilmiöt: kaupunkisuunnittelu 1910-l suurkortteli/ 1940- ja 1950-l kivirakentaminen, jälleenrakennuskausi, kaupunkikuvan kiintopisteet. Kts. kortti K3. Toimenpidesuosituks et: Korttelin ja rakennusten ominaispiirteet ja yhtenäinen mittakaava huomioitava. Herkkyys ja muutoksensietokyky: Ei kestä muutoksia kulttuuriympäristön muuttumatta merkittävästi.	

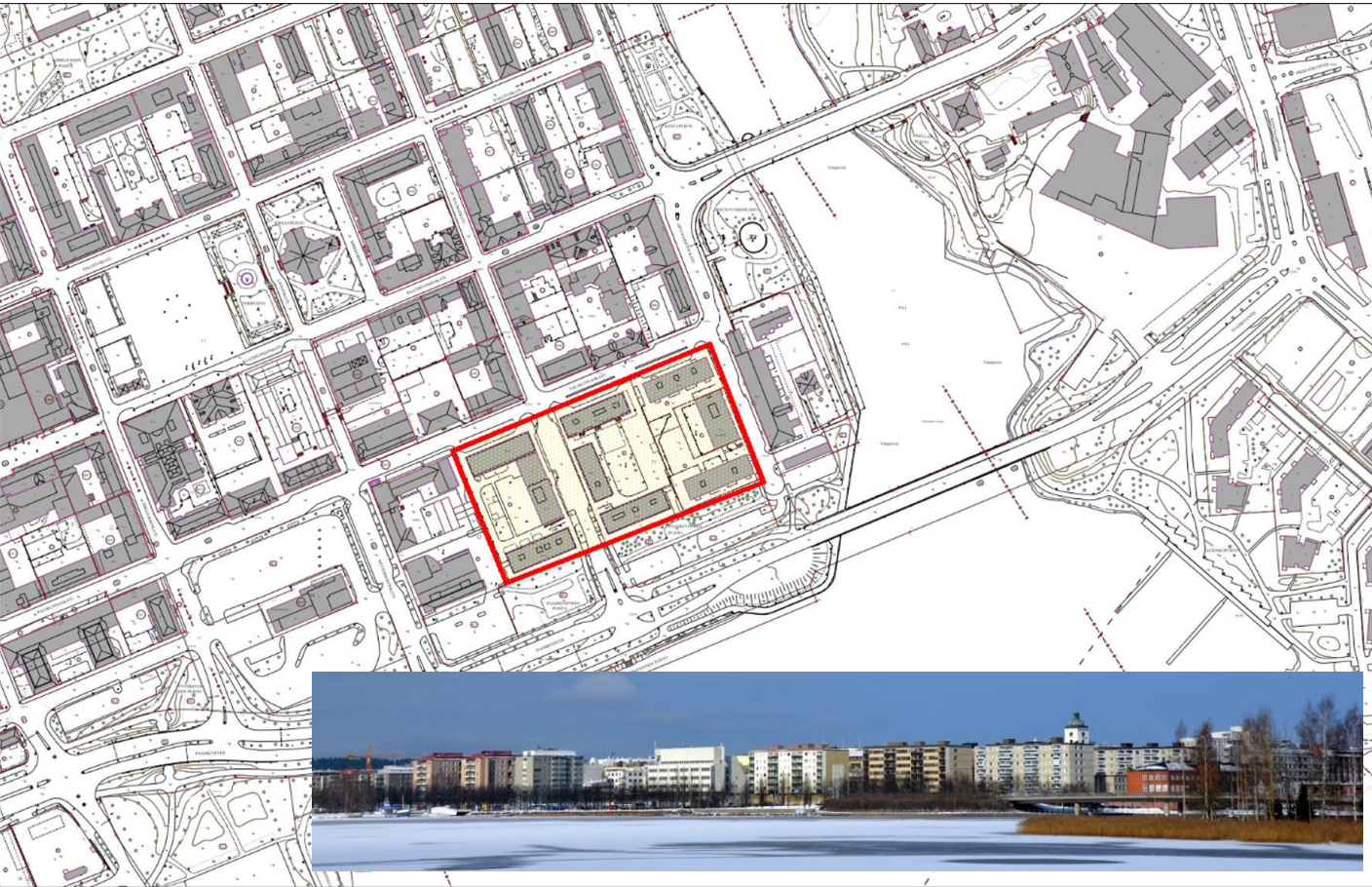

A8		AVOKORTTELI	1950-LUKU
HISTORIA		KUVAUS	MERKITYS
Vanajaveden rannan korttelit kaavoitettiin jo 1778 ja nykyisen muotonsa ne saivat v. 1832 ruutukaavassa. Kortteleiden rakennukset säästyivät 1831 kaupunkipalossa. Pohjoispuolisessa korttelissa sijaitsi Hämeenlinnan kaupunkiseurakunnan pappila. Korttelin matala ja tiivis puurakentaminen korvautui korttelin rantatonttien osalta vuosina 1952–1974 korkeilla lamellikerrostaloriveillä, jotka muodostivat funkkishenkisen avokorttelin. Korttelirakenteen vahvisti edelleen Olli Kivisen yleiskaava 1957. Kaakkoiskulman tontti uusiutui viimeisenä, vuonna 1989.		Rakennustapa, materiaalit ja korttelirakenne uudistuivat sodan jälkeen, mikä on hyvin nähtävissä kahdessa itäpuolen ruutukaavakorttelissa, jossa neljä kuusikerroksista, etelä-pohjoissuuntaista lamellikerrostaloa muodostavat kaksi muurimaista riviä. Kerrostalot valmistuivat vuosina 1952, 1954, 1958, 1959, 1960, 1974 sekä 1989. Ominaispiirteiltään 1950-luvun rakennukset edustavat murrosaikaa. Perinteisen rappauspinnan ohella uutta aikaa enteilevät nauhajulkisivut ja julkisivulevyt. Liiketilat sijoituivat pohjakerrokseen tai matalaan siipiosaan. Autopysäköinnin järjestäminen loi korttelin sisänäkymään eri korkeustasoja. Rakennusmassaa on myös siirretty irti katutilasta, jolloin tilaa on saatu pysäköintipaikoille. Liikesiivet ja pysäköintitilat kytkeytyvät selkeästi kerrostaloihin, muodostaen ajalle tyypillisen horisontaalisen ja vertikaalisen rakenteen. Rannassa on kaupunginarkkitehti Olavi Sahlbergin 1950-luvulla suunnittelema satamarakennus.	Ilmiöt: Kaupunkikuvan muutos 1950-luvulla, uudistuva korttelirakenne, kaupan ja autoliikenteen rakenteiden muutos ja yhteensovittaminen, kaupungin itäinen, korkeusasemaltaan yhtenäinen julkisivu. Toimenpidesuosituks: Avokorttelirakenne sekä pihan jäsentely säilytettävä. Herkkyys ja muutoksensietokyky: Kestää jonkin verran muutoksia, kulttuuriympäristön luonne ja ominaispiirteet huomioitava.

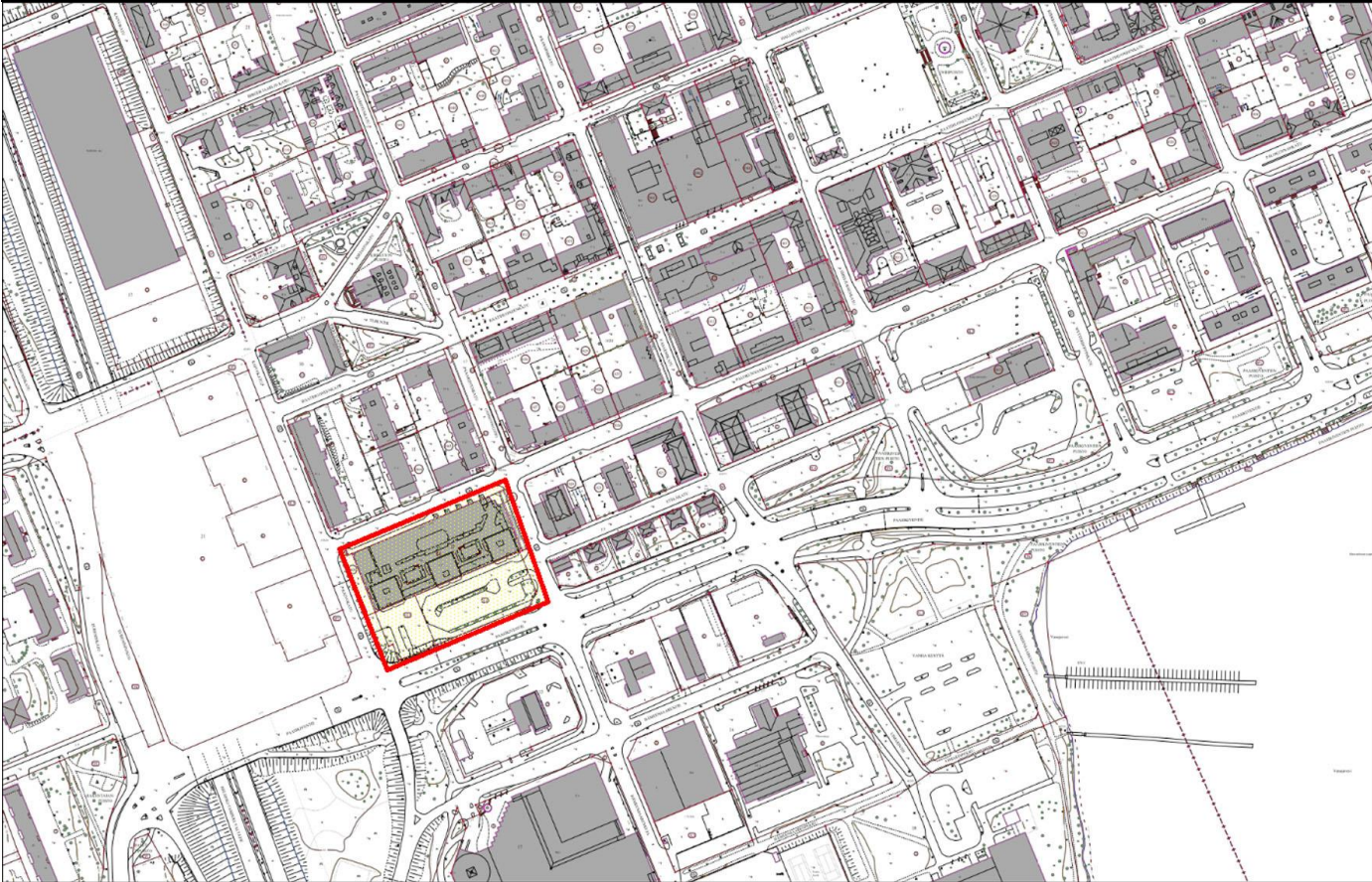
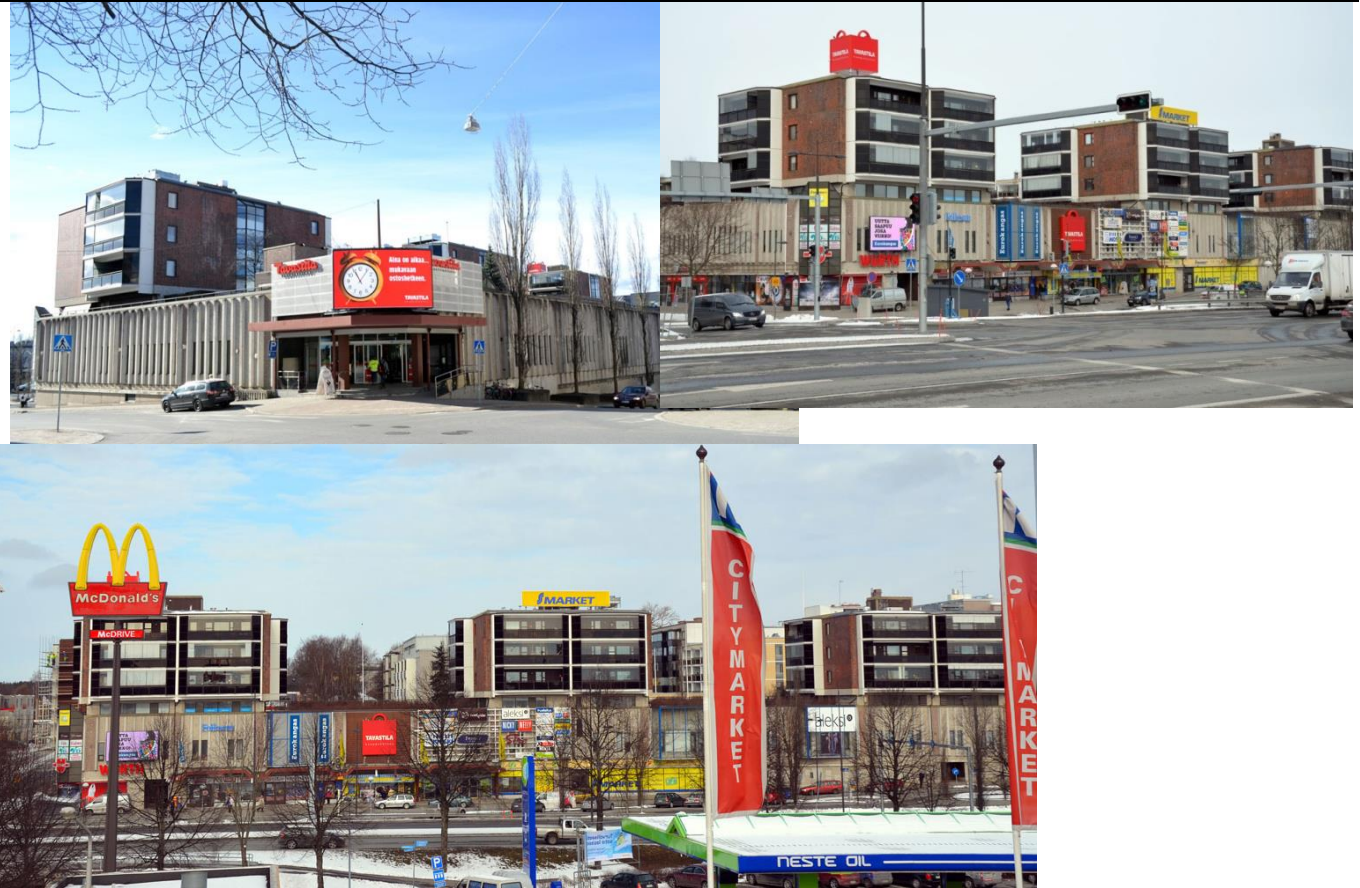

A9		ELEMENTTIKERROSTALOT	1970-luku
HISTORIA		KUVAUS	MERKITYS
Korttelit ovat rakentuneet, kun kaupungin etelärantaa on täytetty. Ainoastaan alueen pohjoisreuna näkyy vuoden 1832 asemakaavassa puolikaskorttelina. Eteläreuna muodostui vasta 1970-luvulla, kun rantaa täytettiin Paasikiventien ja Hopeaseppien sillan rakentamiseksi. Palokunnankadun varressa, kortteleiden länsiosassa, toimi Hämeenlinnan osuusmeijeri 1920-luvulta 1970-luvulle. Korttelin itäreunalla oli Hämeen sähkön toimitiloja ja asuntoja 1900-luvun alussa. Korttelin kaakkoiskulmalla, Arvi Kariston kadun jatkeena oli kaupungin uimalaitos 1900-luvun vaihteesta aina 1950-luvulle. Kortteleiden teollisuus siirsi toimintansa kaupungin ulkopuolelle 1970-luvulla, jolloin korttelit vapautuivat asuinkäyttöön. Kortteleiden kuusi korkeaa asuinkerrostaloa ja poikkikatuja kolme matalampaa liike- ja asuinkerrostaloa valmistuivat vuosina 1974–1981.		Kortteli on rakennettu yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, jossa pitkien sivujen korkeat (6-7 krs.) ja poikkikatuja matalammat (3. krs.) rakennusmassat rajaavat korttelin keskelle jäävää suojaisaa pihaa, jossa kävely- ja autoliikenne on eroteltu osin eri tasoihin. Arkkitehtuuri on muodoiltaan suorakaiteista ja pelkistettyä. Laatikkomainen käsittelytapa viittaa rakennusajan tehostuneen aluerakentamisen periaatteisiin. Tasakattoiset kerrostalot on toteutettu elementtitekniikalla, julkisivuna on käytetty pesubetonilla ja klinkkereillä pinnoitettuja ruutuelementtejä. Korkeassa osassa on asuntoja, poikkikatuja mataliin osiin on rakennettu toimistotiloja. Kortteleissa on kolme asunto-osakeyhtiötä, jotka valmistuivat vuosina 1974 ja 1981.	Ilmiöt: 1970-luvun aluerakentaminen, elementtitekniikka, tehokkuuden ja autoilun mittakaava, kaupunkikortteli ja -kaupunkikuva, kaupungin eteläinen julkisivu. Toimenpidesuositukset: Selkeä korttelirakenne, toimintojen erottelu ja ajan materiaaleihin perustuvat ominaispiirteet säilytettävä. Herkkyyks ja muutoksensietokyky: Kestää jonkin verran muutoksia, kulttuuriympäristön luonne ja ominaispiirteet huomioitava.

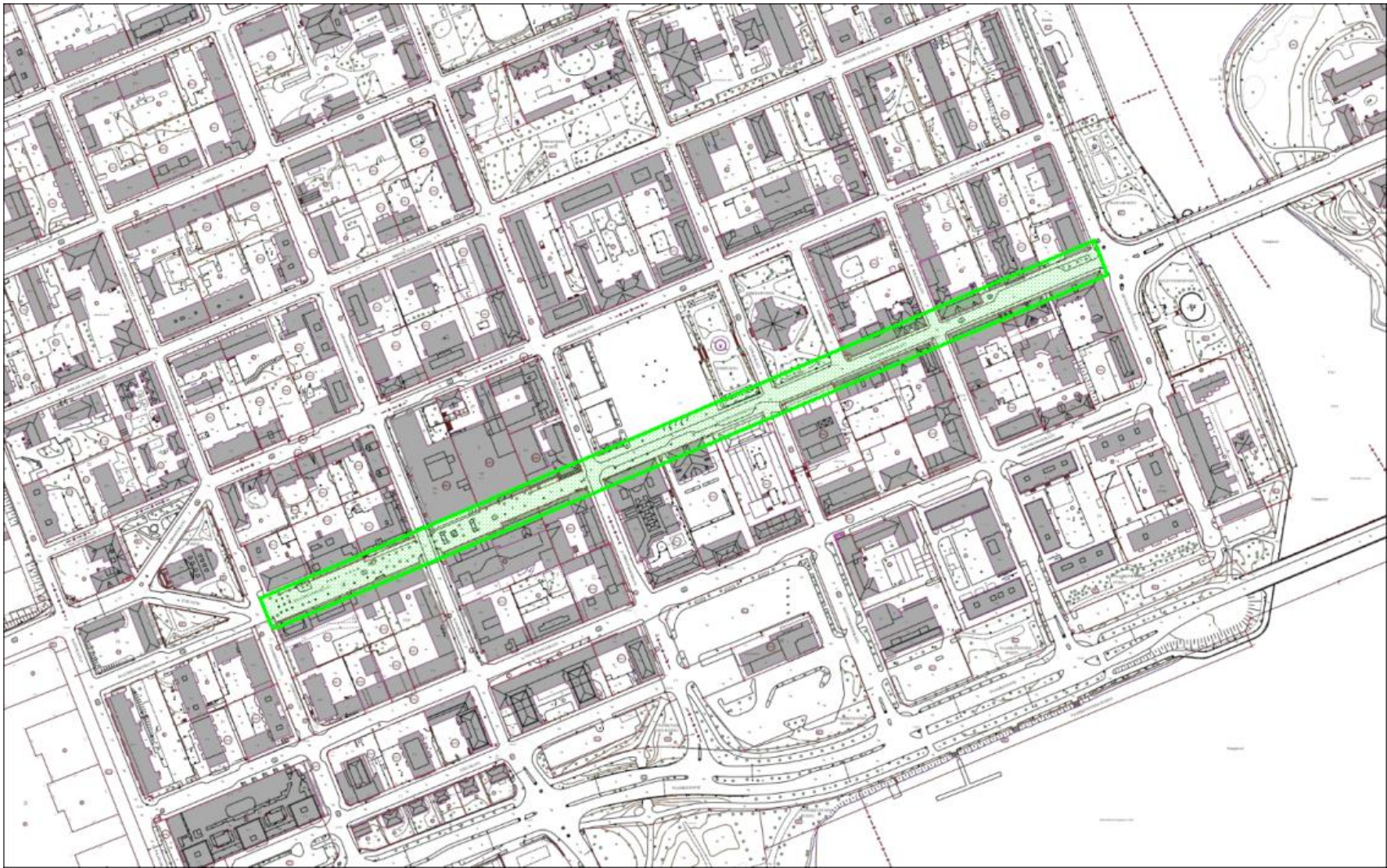

A10		ASUIN- JA LIIKEKORTTELI	1980-LUKU
HISTORIA		KUVAUS	MERKITYS
Kaupungin lounaiskulman muodostanut puolikaskortteli muodostettiin 1832 Engelin laatimassa ruutukaavassa. Korttelissa toimi mm. nahkureita, joiden toiminta kasvoi teollisuudeksi 1880-luvulla. Tehdasrakennukset rakennettiin vuosien 1888 ja 1930-luvun välillä. Hämeenlinnan Nahkatehdas Oy:n toiminta päättyi korttelissa 1980-luvulla, jolloin tehdas siirrettiin Kaurialaan. Teollisuusrakennusten suunniteltu suojelu ei toteutunut, vaan kortteli saneerattiin asuin- ja liikekortteliksi. Rakennustöistä vastasi Rakennusliike Kummila Oy. Koko korttelin käsittävässä rakennuksessa toimi aluksi Citymarket, nykyisin tiloissa on kauppakeskus Tavastila.		Koko korttelin käsittävä rakennuskokonaisuus muodostuu katutasen kaksikerroksisesta liike- ja pysäköintitiloista, joiden yläpuolelle kohoaa kolme 3 -kerroksista asuintornia. Julkisivumateriaaleina on käytetty pesubetonielementtejä, terästä, punatiiltä, klinkkeriä ja lasia. Katutasen julkisivut ovat pohjoispuolelta umpinaiset. Eteläistä pääjulkisivua hallitsevat kirjavat mainostaulut. Korttelin eteläosassa on avoin pysäköintialue. Asuintornien oleskelupihat ja viheralueet ovat liikeosan katolla. Korttelin ympäristö edustaa samaa aikakautta, eteläpuolella ovat Paasikiventie, automarket ja huoltoasemia. Pohjois- ja itäpuolella on kerrostalokortteleita.	Ilmiöt: Suurimittakaavainen asuin- ja liikerakentaminen 1980-luvulla, ruutukaavan reuna-alue, urbaani monitoimirakennus, asumisen, liiketilojen ja pysäköinnin yhdistäminen, kattorakentaminen, kaupungin eteläinen julkisivu. Toimenpidesuositukset: korttelirakenne säilytettävä. Herkkyys ja muutoksensietokyky: Kestää muutoksia, kulttuuriympäristön luonne ja ominaispiirteet huomioitava.

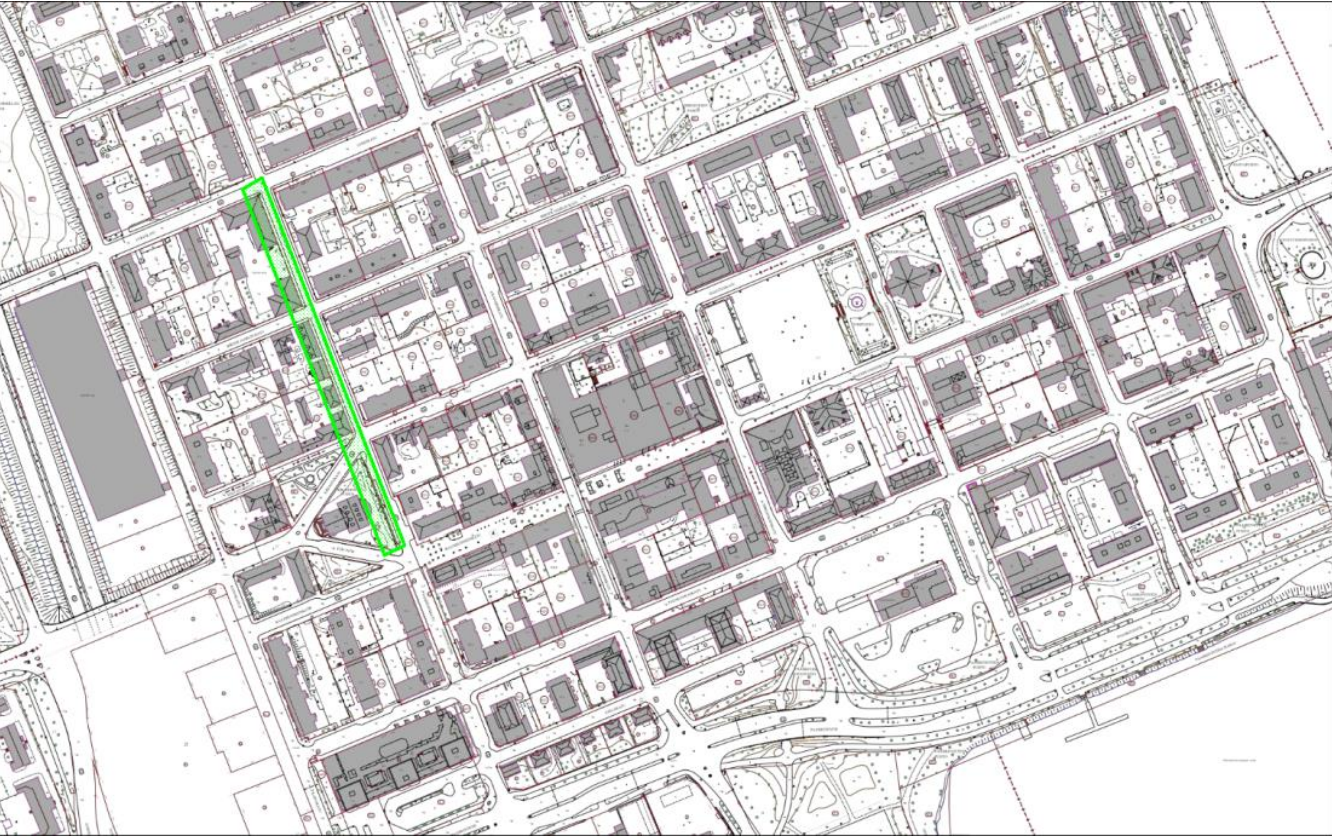
K1	RAATIHUONEENKATU	1788–1987

HISTORIA	KUVAUS	MERKITYS
Hallituskadun ohella Raatihuoneenkatu on toinen v.1778 asemakaavasta saakka samalla paikalla ollut katu Hämeenlinnassa. Ensimmäisessä kaavassa Raatihuoneenkatu oli Kuninkaankatu ja Hallituskatu Kuningattarenkatu. Raatihuoneen katu yhdisti kaupunkiin tulevat Turuntien ja Viipurintien ja toimi kaupungin keskeisenä läpikulku- ja pääkatuna aina 1980-luvulle saakka, jolloin Paasikiventie valmistui. Hämeenlinnan toria sivuavan Raatihuoneenkadun varren kortteleihin keskittyivät kaupungin hallinto ja tärkeimmät liiketilat, mm. useita tavarataloja, pankkeja ja elokuvateattereita aina 1970-luvun alkuun saakka. Kadun länsipää muutettiin kävelykaduksi 1988 kun Paasikiventie oli valmistunut.	Hämeenlinnan kaupungin historiallisen pääkadun varrelle ovat keskittyneet kaupungin keskeiset liike- ja hallintorakennukset. Rakennuskanta on monipuolista ja kaupunkirakentamisen eri kerrostumat ovat hyvin nähtävissä. Hallitsevana piirteenä liikerakennuksissa on 1900-luvun alkupuolen kivirakentaminen sekä 1960-luvun hienostunut rationalismi. Rakentamisen kerrostumat, materiaalit ja arkkitehtuuri ovat korkeatasoisia ja monipuolisia. Kadun varrella on nähtävissä kaupan liiketilan muutos kauppapuodeista tavarataloksi. Raatihuoneenkadun varren keskeisiä rakennuksia ja kerrostumia edustavat mm. kirkko 1798, Raatihuone 1887, Anniskeluyhtiön talo 1899, Skogsterin tavaratalo 1906, Pohjan 1912, KOP 1914, Hämeenlinnan suomalainen säästöpankki 1929, Keskustalo 1964, Säästöpankki (Kaupungin virastotalo) 1966, Centrum 1969, Sokos 1971, STS 1987.	Ilmiöt: Kaupunkikerrostumat, kauppa- ja liiketilan kehitys 1899–1985, katutilan muutokset. Toimenpidesuosituks: Historialliset ja monipuoliset rakennuskerrostumat huomioitava. Herkkyys ja muutoksensietokyky: Kestää jonkin verran muutoksia, kulttuuriympäristön luonne ja ominaispiirteet huomioitava.

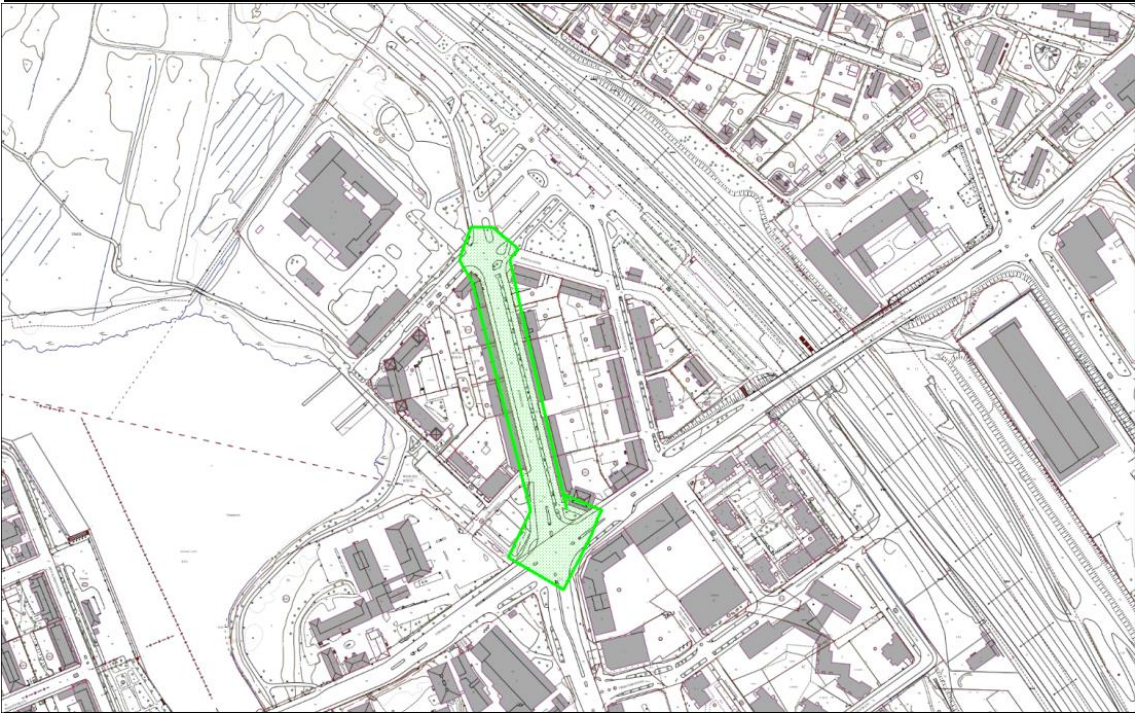

K2		SAARISTENKATU	1832–1906
HISTORIA	KUVAUS	ARVOT	
Saaristenkadun länsipuolen katumaisema. Kadun itäpuolen kortteleissa sijaitsi ennen kaupunkia Saaristen latokartanon pihapiiri. Ensimmäisessä kaavassa 1778 kaupungin länsiraja kulki Saaristenkataua pitkin. Nykyiset korttelit, Pikkutori ja Saaristenkata kaavoitettiin 1832 Engelin laatimassa asemakaavassa, jolloin kaupungin ruutukaavakortteleiden pohjoisraja sijaitsi aluerajauksen pohjoisosassa. Katuosuus tuhoutui 1831 tulipalossa. Nykyiset rakennukset valmistuivat 1830- ja 1880- luvuilla sekä 1900-luvun alussa.	Pikkutorilta alkava, yhtenäinen 1800-luvun puu- ja kivirakentamista edustava katunäkymä. Kadun länsipuolen kortteleiden yksikerroksisissa asuin- ja koulurakennuksissa on edustettuna empiren lisäksi 1800-luvun jälkipuoliskon ja vuosisadan vaihteen kertaustyyli. Katuosuuden rakennuskohteita ovat mm. Puntilan talo 1832/1838, Työvään asunto-osakeyhtiö Häme 1907 ja Suomalainen kansakoulu 1881/1884.	Ilmiöt: 1800-luvun puukaupunki, puurakentaminen, 1832 asemakaava, empire. Toimenpidesuositukset: Säilytettävä Herkkyyks ja muutoksensietokyky: Ei kestä muutoksia kulttuuriympäristön muuttumatta merkittävästi.	

K3	HÄMEENTIE	1910-LUKU
HISTORIA	KUVAUS	MERKITYS
Kiistalan alue kuului Hätilän virkatalolle, jonka maista lunastettiin kaupungin ulkopuolelle sijoittunut rautatiealue 1850-luvulla. Kaupungin ja rautatien välinen alue jäi tämän jälkeen virkatalon omistukseen. Asema-alueen ympäristön kehittäminen oli tästä syystä hidasta, mikä antoi myös nykyisen nimen alueelle. Hämeentie ja siihen rajautuvat korttelit kaavoitettiin 1917 vahvistetussa arkkitehtitoimisto Jung & Bomanssonin laatimassa Kiistalan asemakaavassa. Tällöin saatiin suora yhteys kaupungista rautatieasemalle sekä asuin- ja teollisuuskortteleita. Kaavan pääkadun muodosti asemalle johtava leveä Hämeentie, jonka asemaa korostettiin kaavassa puistokatuna. Tieosuus rajautui pohjoispäässä rautatien vanhaan puistoon ja eteläpäässä Viipurintiehen liittyvään aukioon. Kortteleiden asuinrakentaminen käynnistyi hitaasti ja pääsi varsinaisesti käyntiin vasta sotien jälkeen. Osittain asuintontteja ja -kortteleita muutettiin 1920-luvulla teollisuuskäyttöön, joka jatkuu vahvana aina 1960- ja 1970-luvuille.	Viipurintien ja rautatieaseman yhdistävää tielinjaa rajaavat muurimaiset, pääosin sotien jälkeen rakennetut viisikerroksiset asuinkerrostalot. Tie päättyy Viipurintiehen ja Rautatieasemaan kuuluviin aukioihin. Hämeentien leveää katutilaa jäsentää itäreunalla puistolehmusten rivi. Tielinjan varsi on rakennettu pääosin 1950-luvulla, yksittäisiä rakennuksia on 1960-, 1970-, 1980- ja 2000-luvulta. Vanhempaa ja pienempimittakaavaista rakentamista edustaa aseman aukioon liittyvä matkustajakoti Vanaja vuodelta 1928. Tie yhdistää Keinusaaren ja Rautatieaseman, jotka molemmat ovat keskeisiä historiallisen kaupunkikuvan rakenteita/osia.	Ilmiöt: 1910-luvun kaavoitus, asema-alueen kehitys ja liittyminen kaupunkiin, suur/umpikorttelit. Toimenpidesuosituks: Rakenne ja mittakaava säilytettävä. Katutilan ohella päätteinä olevat aukiot ja näkymät tärkeitä. Herkkyys ja muutoksensietokyky: Kestää jonkin verran muutoksia, kulttuuriympäristön luonne ja ominaispiirteet huomioitava.